

РОЗДІА 3

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК

Олійник Олександра
*кандидатка культурології,
завідувачка відділу теорії та історії культури
Інституту культурології НАМ України*

Культурна інфраструктура: соціальна цінність культурних практик

Розвиток культурної інфраструктури орієнтується на потреби у створенні і збереження суспільного блага, опікування яким може покладатися на державу (законодавство, мережа культурних закладів) або приватний сектор, що має більше фінансових інструментів ефективного створення культурної цінності. Дослідники Джейм Гейлбрун і Чарльз Грей (Heilbrun, 2006, с. 226) систематизували тези, що використовують інші дослідники для обґрунтування економічного потенціалу культурного продукту як “суспільного блага”. Скориставшись їхнім доробком і зокрема критичними зауваженнями, актуалізуємо ці тези в українському контексті. Перші тези стосуються питання ідентичності й інфраструктури пам’яті: створення спадку для майбутніх поколінь та культура і мистецтво є головними носіями національної ідентичності і суспільного престижу країни, (Heilbrun, 2006, с. 226). Перша, створення спадку як характеристика суспільного блага, автори, не заперечуючи, натомість повністю поділяючи, називають суперечливою оскільки значення збереження культури (смаків, об’єктів, технологій) є настільки самоочевидним, що участь дер-

жави чи залучення додаткових фінансових інструментів не була б важливою, мовляв, громада (спільнота), отримуючи індивідуальну користь від культури і мистецтва, й усвідомлюючи значення культури і мистецтва можуть повністю фінансово забезпечити його фінансові потреби, тим самим гарантуючи сьогодні майбутнє споживання. Звісно, такий обіг споживання звучить чи не утопічно, тому захист культури і мистецтва для майбутніх поколінь часто залишається в підпорядкуванні держави.

Складність використовувати подібну характеристику суспільного блага в оцінці економічного потенціалу українського культурного виробництва посилюється розривом в процесі передачі суспільного блага культурного чи художнього змісту від попередніх поколінь: це стосується і втрати підприємницької та суспільно-благодійної традиції, які можна розглядати на прикладі друкарства, приватних бібліотек чи кіновиробництва, і невиразною політикою пам'яті з набуттям Незалежності.

Хиткою для обґрунтування економічної доцільності інвестування в суспільні блага вважають Гейбрун і Грей й тезу про культуру і мистецтво як головних носіїв національної ідентичності і суспільного престижу країни (Heilbrun, 2006, с. 227). Звучить парадоксально, але гордість за співвітчизників на міжнародних платформах громадяни можуть отримати і отримують за рахунок і більш фінансово рентабельних спортивних змагань. Для України ж, натомість, теза захисту національної ідентичності об'єднує поверхневий пріоритет культурно-дипломатичні, промоційні з глибинним внутрішнім процесом подолання вищезгаданої культурної амнезії, відродженням знання і практики художніх методів та поведінкових кодів. Дискурс національної ідентичності в сучасних суспільствах залишався політизованим на користь раніше популярної політики мультикультуралізму. “Національна сором'язливість” другої половини ХХ століття в питаннях ідентичності, автентичності і унікальності, на нашу думку, є результатом двох основних геополітичних травм. Перша з них заподіяна кожною без винятку формою тоталітаризму, які зіштовхнулися в Другій світовій війні, а друга, менш радикально виражена травма, закладена в риторику деколонізаційних процесів після закінчення Другої світової війни. Політика так званого “діалогу культур” культурної дипломатії та фасилітація міжнародних організацій в

країнах, що проходили деколонізаційні кризи, втілювалися шляхом замирування з метою запобігти репараційним настроям в деколонізованих суспільствах. Ця політика, в першу чергу, реалізована в підтримці африканських країн, Індії, однак із розпадом радянського так званого союзу республік, стратегія замирування використовувалася вже в країнах, що звільнилися з-під культурної і російської окупації.

Питання національної ідентичності, приналежності культури, мистецтва саме цій, геополітично “новій” спільноті і підвищена зацікавленість спільнот у збереженні, відновленні або поверненні культурної цінності в свій культурний простір нерідко позиціонувався як прояв радикальної націоналістської політики, що в українських реаліях, зокрема через стриманість культурної політики привела до катастрофічного експансивного впливу на український культурний простір і суспільство з боку російського простору.

Теза про користь культури і мистецтва для локальної економіки (Heilbrun, 2006, с. 227), здається, не вимагає прояснення чи критики. Коли пояснити більш лінійний зв'язок культури і локальної економіки — культурні події збільшують споживання і обіг в інших локальних видах підприємницької діяльності (від транспорту до кафе, готелів). Складнішим впливом нового культурного виробництва є зміна інфраструктури міста, регіону для мешканців — ринок праці, дозвіллієві практики тощо, зміна повсякденних ритуалів. Економічні вигоди для регіону від інвестування в створення або збереження суспільного блага перетинається із створення або збереженням спадку для майбутніх поколінь, що підтверджується й історією українського підприємництва.

Втім інфраструктура пам'яті безпосередньо розглядається і в культурних практиках, зокрема ЮНЕСКО пропонує відділяти культурні практики, що формують ідентичність з-поміж інших домашніх чи світських, що збігається з аргументацією важливості розвитку локальної інфраструктури у розвитку культурних продуктів і суспільного блага.

Покликання на джерела:

Heilbrun J. Gray, Ch. The economics of art and culture. 2nd edition. Cambridge University print, 2006. 412 p.